

O priimku *Küzmič*

Marko Snoj

Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Novi trg 3, SI 1000 Ljubljana;
ZRC SAZU, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša, Novi trg 2,
SI 1000 Ljubljana; marko.snoj@zrc-sazu.si

Izvorno prekmurski priimek *Küzmič* je patronimična manjšalnica iz osebnega imena *Kuzma*, ki je prek madžarskega *Kuzma* najverjetneje po vzhodni poti prevzeto iz grškega *Kosmās*. V osrednji Sloveniji, kjer je to svetniško ime prevzeto po zahodni poti prek latinskega *Cosmas*, so iz njega nastali priimki *Kosem*, *Kosm*, *Kosmos*, *Kosmus*, *Kosman*, v katerih se ohranja predgajični zapis glasu *z*, in *Kozmos*, *Kozmus* ter *Kozman*, v katerih je bil zapis sibilanta ob pravopisni reformi sredi 19. stoletja prilagojen novim pravilom.

Ključne besede: slovenščina, imenoslovje, priimki, etimologija, *Küzmič*

The Prekmurje surname *Küzmič* is a patronymic diminutive from the personal name *Kuzma*, which came from the original Greek *Kosmās* via the Hungarian *Kuzma*. In central Slovenia, where this hagnonym was borrowed via the Latin *Cosmas*, it gave rise to the surnames *Kosem*, *Kosm*, *Kosmos*, *Kosmus*, *Kosman*, in which the pre-Gajic spelling of the sound *z* is preserved, and *Kozmos*, *Kozmus*, *Kozman*, in which the spelling of the sibilant was harmonized to the new orthographic rule in the middle of the 19th century.

Keywords: Slovene, onomastics, surnames, etymology, *Küzmič*

Priimek *Küzmič* je izvorno prekmurski, na kar opozarja že njegova pisna podoba.¹ V Pomurski statistični regiji je njegovih nosilcev danes 20, v vseh drugih statističnih regijah, v katere je migriral iz matičnega Prekmurja, pa skupaj devet.² Besedotvorno je manjšalnica krstnega imena *Küzma*, imenotvorno pa njegov patronimik. Prvi nosilec tega priimka je bil poimenovan kot 'mali *Küzma*', tj. 'Küzmov sin' zelo verjetno zato, ker je bilo tudi njemu ime *Küzma*. Priimek je tako dejansko združeval manjšalnost in patronimičnost. Krstno ime *Küzma* je prekmurska uresničitev svetniškega imena, ki se zahodneje pojavlja kot *Kozma* in *Kozem*. Slednje se ohranja v priimku *Kosem*³ s pisno dvojnico *Kosm*, ki je

¹ Prispevek je nastal v okviru raziskovalnega programa *Naravna in kulturna dediščina slovenskega naroda*, ki ga financira SAZU, in raziskovalnega programa *Slovenski jezik v sinhronem in diahronem razvoju*, ki ga financira ARIS.

² <https://www.stat.si/imenarostva#/names?lastname=K%C3%BCzmi%C4%8D>. Različica *Küzmič* brez pisno izražene palatalne izreke ima danes 288 nosilcev, od teh jih 177 živi v Pomurski statistični regiji.

³ Koroško hišno ime *Kosem* izvajata iz tega svetniškega imena Feinig (2015: 131).

ob pravopisni reformi v prvi polovici 19. stoletja obdržal bohoričični zapis s s namesto z – podobno kot *Supan*, *Sadnikar*, *Sidar*, *Kosel* namesto *Zupan*, *Zadnikar*, *Zidar*, *Kozel*. Tak je tudi priimek *Snoj*, ki so ga v *Znoj* pogajčili le deloma. Ta priimek je izvirno metonimično poimenovanje človeku, ki se obilno znoji. Prvotni korenski *u* v priimku *Kūzmič* namesto pričakovanega *o* kaže na to, da je bila panonska različica našega imena prevzeta iz madžarskega *Kuzma*, in sicer pred prehodom izhodiščnega *u* v panonski *ü*, to ime pa morda kakor rusko *Kuz'má* po vzhodni poti iz grščine⁴ in ne kot osrednje *Kozma* po zahodni prek romanščine in latinščine iz grškega *Kosmās*, ki so ga Grki razumeli v pomenu 'kdor je urejen, okrašen'. Grško ime *Kosmās* je namreč izpeljano iz občnega samostalnika *kósmos*, ki v antiki pomeni 'red, urejenost, okras' (ta pomen odseva v današnji besedi *kozmetika*), kasneje pa tudi 'svetovni red' in 'svet'.

Ime zdravnika svetega Kozme, ki je skupaj z bratom (verjetno dvojčkom) Damijanom, prav tako zdravnikom, umrl mučeniške smrti okrog leta 287 v Ajgeji v Kilikiji, je bilo, sodeč po številnih priimkih, k že omenjenim je treba dodati še *Kosmos*, *Kosmus*, *Kosman*, *Kosmin*, *Kozmos*, *Kozmus*, *Kozman*, pri nas nekdanj pogostejše krstno ime. Danes ga namreč nosi manj kot pet nosilcev. Po tem svetniku je poimenovana tudi gorička vas *Kuzma*, ki se uradno tako imenuje od 10. 12. 1929. Pred tem se je njeno ime zapisovalo kot *Kūzdoubljan*, *Kuzdoblanj*, *Kuzdoblan*, *Kuzdamjan*, *Kūzdomlan*, pridevnik se je glasil tudi *kūzdomanski*. Danes se lokalno le redko sliši še *Kūzdoubljan* s kratkonaglasnim prvim zlogom.⁵ Vse navedene različice izvirajo iz pri nas zelo redkega tipa zloženke, ki se v stari indijščini imenuje *dvandva*.⁶ V izvornem patrociniju **Kūzmadómjan*, ki spominja na omenjeni staroindijski tip zloženke, je v smeri proti *Kūzdoubljan* najprej prišlo do disimilacije drugega *m* v nenosniški *b*, nato pa je drugi zlog prvega imena verjetno tudi po disimilaciji odpadel. Med *b* in *j* se je pričakovano vzpostavil epentetični *l*. Poudariti velja, da je bila zloženka nekdanj dvonaglasna, saj sicer ne bi pričakovali diftongizacije korenskega samoglasnika imena *Domjan*.

Etimološka razlaga priimka *Kūzmič* je resda preprosta, a ko začnemo razkopavati podrobnosti, okoliščine in sorodna imena, tako kot v imenoslovju skoraj vedno naletimo na nerešena podvprašanja, nedotaknjene probleme in včasih celo

⁴ Petrovskij (1984: 137).

⁵ Podatke dolgujem gospodu Franciju Justu in kolegu Marku Jesenšku, ki mi jih je posredoval.

⁶ Od prave *dvandva* staroindijskega tipa se to ime razlikuje v tem, da je edninsko. V stari indijščini je *dvandva* vedno dvojinški samostalnik, in sicer sta v dvojinški obliki obe sestavini, npr. *mātārāpitārā* 'mati in oče', *mitrāvārunau* 'Mitra in Varuna' (Wackernagel 1957: 149–173).

na neobdelana področja, kot sta v danem primeru prevzem krščanskih osebnih imen iz grščine po vzhodni poti in vprašanje zloženek tipa dvandva.⁷

Literatura

Anton FEINIG, Tatjana FEINIG, 2015: *Familiennamen in Kärnten und den benachbarten Regionen / Družinska imena na Koroškem in v sosednjih regijah*. 3. izdaja. Celovec/Klagenfurt, Ljubljana/Laibach, Wien/Dunaj: Mohorjeva družba v Celovcu.

Nikandr Aleksandrovič PETROVSKIJ, 1984: *Slovar' russkikh ličnyh imen*. Moskva: Russkij jazyk.

Jakob WACKERNAGEL, 1957: *Altindische Grammatik II/1: Einleitung zur Wortlehre. Nominalkomposition*. Göttingen: Vandenhoeck und Ruprecht.

ÜBER DEN NACHNAMEN KÜZMIČ

Zusammenfassung

Der Nachname *Küzmič* ist eine patronymische Deminutivbildung des Personennamens *Kuzma*, der (höchstwahrscheinlich über das ungarische *Kuzma*) vom griechischen *Kosmās* übernommen wurde. Im zentralslowenischen Raum, wo dieses Hagionym über lateinischen *Cosmas* entlehnt wurde, entstanden daraus die Nachnamen *Kosem*, *Kosm*, *Kosmos*, *Kosmus*, *Kosman*, in denen die vorgajische Schreibweise des Zischlautes *z* erhalten bleibt, und *Kozmos*, *Kozmus*, *Kozman*, in denen die Schreibweise des Zischlautes im 19. Jahrhundert an die neue orthographische Regel angepasst wurde.

Der Beitrag berührt auch den Ortsnamen *Kuzma*, der bis 1929 *Küzdoubljan* hieß, und zwar nach dem Patrozinium der dortigen Kirche, die den Heiligen Cosmas und Damian gewidmet ist. Dieser Ortsname ist vor allem aus der Sicht der Phonetik und Wortbildung interessant, da er an den im Altindischen bekannten Komposita des Typs Dvandva erinnert.

⁷ Na ta tip kaže tudi pridevnik *cirilmetodijski*, ki verjetno izvira iz svetniških imen brez vmesnega veznika *in*, kot ga uporabljamo danes.